

גליזון באר הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

משפטים (שקלים)

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com



מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2023

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת משפטים - שקלים

- ב.....רחמנא מחי - כל ה'מכות' וכן הטובות הם רק מהקב"ה לבדו
- ד.....ויחזו את האלוקים - ב'אלוקים' אהלל דבר כי גם ה'רעה' והדין הוא לטובה
- ו.....מעט מעט אגרשנו - גירוש היצר הרע בדרגא בתר דרגא
- י.....אם כסף תלוה - מצוות גמ"ח
- יא.....לא תענון - הזהירות שלא לענות נפש מישראל
- יד.....אתה זוקף את ראשן - שפע רב הנשפע בשבת שקלים
- טו.....מטבע של אש - העיקר אש ההתלהבות והתשוקה בלב

פרשת משפטים שקלים

ולבאורה צריך ביאור, הרי פסוק זה מדובר כשהכה איש את רעהו, וכי מדוע יש הוא אמינא לומר שאם ידרוש ברופאים הריהו מהלך כנגד רצון הבורא שהכה אותו, והרי לא הקב"ה הכהו אלא חברו. אלא אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ח"ה עה"ת) שבא ללמדנו דעת, שאף אם נראה לאדם שפלוגי הכה אותו, ידע שבאמת לא באה המכה מיד בשר ודם כלל, כי אין לו לאדם שום כח עצמי להזיק אם לא שנגזר בן מלעילא, זרק 'רחמנא מחי' - הקב"ה הכהו, ולכן צריך רשות מיוחדת להתרפא.

רחמנא מחי - כל ה'מכות' וכן הטובות הם רק מהקב"ה לבדו בפרשתן (כא יח-ט), 'וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף, ולא ימות ונפל למשכב וכו' רק שבתו יתן ורפוא ירפא. ואיתא בגמרא (ב"ק פה.) 'ורפא ירפא - מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות'. וברש"י 'ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי' - פירוש, הרשות נתונה בידי החולה לדרוש ברופאים, ואין אומרים, אם הקב"ה הכהו כיצד יבוא לעשות כנגד רצונו יתב"ש ולרפאות עצמו, אלא בפירוש נתנה תורה רשות לפנות לרופא שירפאנו.

א. והדברים אמורים בפרט עתה, לאחר השוד והשבר אשר נשמע בגבול בית ישראל, בעמדנו בתוך ה'שלושים' לשפך הדמים שאירע בליל שבת פר' בא בשכונת 'נוה יעקב' בעיה"ק ירושלים, ושוב תאניה ואניה, כאשר רוכב ערבות בחר את בני ציון היקרים המסולאים בפז, ג' נפשות קדושות וטהורות הי"ד, מהמשפחות החשובות והנכבדות שליט"א, לזעזע על ידם את כלל ישראל ולעורר אותנו לתשובה. וחלילה לנו לתלות את המאורע הקשה ביד המקרה, או ביד אותו ישמעאלי ימ"ש (אשר הוא יקבל את עונשו, כי דם עבדיו יקום), אכן לדידן עלינו לדעת כי הקב"ה מבקש מעמנו שנחפשה דרכנו ונחקורה ונשובה אליו.

משל למה הדבר דומה, לאחד שהיה לו ילד 'פרא אדם' אשר פגיעתו היתה רעה, והיה מזיק ופוגע ברבים, עד שהוכרח האב להכותו על לחיו בכדי ללמדו לקח להיטיב דרכיו, והנה רואה האב שהילד פונה לחדרו ומתחיל לכתוב, נכנס האב לחדר ובדק אלו מחשבות והרהורים העלה הבן עלי גליון, ומצא שכתב הבן 'ביאור' באריכות 'סטירה' זו מה עניינה, שלפתע דבר נוקשה (היא היד המכה) ניתחת בחוזקה על בשר רך (הוא הלחי), ומחוזק ה'מגע' שביניהם נשמע קול חזק, ונשאר רושם המכה על הלחי - שנעשית אדומה, וכעבור כך וכך זמן הלחי חוזרת למראיתה הראשונה... נדהם האב למקרא ה'תיאור' והתקצף ביותר, ואמר לבן, אנכי הכיתי אותך למען תבין את חומר מעשיך ובכדי שתלמד לשנותם, ואתה יושב ועוסק בהתבוננות ו'בניתוח' מהי סטירה... על דרך זה ממש, בורא כל עולמים נתן לנו מכה אנושה לזעזע אותנו, אל יהיה 'עסקנו' בהתבוננות כיצד אירע הדבר, מאין באו אותם מרצחים שפלים ולאין נמלטו... ועל כגון דא זועק הנביא (ירמיה ב ל) 'לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו'... אלא עלינו מוטל להבין שהקב"ה מדבר אלינו שובו בנים שובבים...

והגם שאין ספק כלל שכל זאת באה לנו מאב הרחמים שוכן מרומים, ואנו מאמינים בני מאמינים שהצור תמים פעלו בכל דרכיו משפט, והכל הוא אך ורק להביא לידי תכלית הטובה. וגם זאת רצונו ית' מעמנו בשעה קשה כזאת להחזיק איתן באמונה תמימה כיתד בל תמוט. וכאותו מעשה שהיה לפני כמה שנים שנלב"ע בדמי ימיה בתו של כ"ק האדמו"ר מפשעווארסק שליט"א, ואותה השבת 'שבת פרשת פרה' הייתה, בשבת זו נהוג שם לערוך 'נסיעות' אל הרבי, אף בשנה זו ציווה שלא להימנע מכך על אף היותו באמצע ה'שבעה'. בליל שב"ק בעת עריכת השולחן בהגיע זמנו לומר 'תורה' נענה הרבי וסיפר מעשה באחד מצדיקי דורות הקודמים שנתארח בעיר אחת ובכל ימות השבוע כשנתבקש לומר 'תורה' אמר לבני העיר כי בעזהש"י"ת ביום השבת קודש יאמר 'תורה', בליל שב"ק בעת עריכת השולחן פתח הצדיק את החומש, עבר על כל ה'פרשה' מרישיה לסיפיה ומסיפיה לרישיה ואחר כך נענה ואמר 'איך האב נישט קיין שום קושיא' (אין לי כל קושיא על כל הפרשה) וכמי שאומר, אם אין קשה לי מאומה מה יש לי לדבר על זו הפרשה... והמשיך האדמו"ר בביאור נפלא, שלכאורה צ"ב שהרי אין מעשי הצדיק

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

ג

ואם ככה יעשה וינהג שלא יחפש 'אשמים', ואף לא לתלה הדבר בעצמו² שהוא עצמו נהג שלא כשורה וגרם לעצמו הפסד בידים, מובטח הוא שהקב"ה יעזרהו להוציאו מאפילה לאורה. וכמו שפירשו (עפ"י דברי רבינו אברהם בן הרמב"ם) באמור בפרשתן (כא יג) 'ואשר לא צדה והאלוקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינום

הנ"ל תואמים את 'הבטחתו' שהבטיח בכל ימות החול שבבוא יום השבת יאמר 'תורה'... אלא בע"כ תאמר 'אז מ'האט נישט קיין קושיות איז דאס אליינס א שטיק תורה' (עצם הדבר שאין לו לאדם 'קושיות' - על הנהגת הבורא עמו זה עצמו גופי תורה).

אך בד בבד עלינו 'לשמוע קול שופר' ולהתעורר מתרדמתנו... וכגון דא ביארו בהאמור בפרשתן בעניין מלוה על המשכון, שהזהירה התורה להחזיר את כסות הלווה הניטלת במשכון, 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני' (כב ט), ולכאורה תמוה, שהרי אמרו חז"ל (בר"ר מב ג) 'אין והיה אלא לשון שמחה', ומהי השמחה הגדולה כשיצעק הלווה על שאין לו במה לשכב, אלא, כי מן השמים נטלו את ממונו והביאוהו לידי עניות, וסיבת הדבר היתה לעוררו, אך הלה לא שם לדבר, על כן הורידו אותו ירידה אחר ירידה עד שנצרך ללוות ולתת כמשכון את כסותו היחידה, ועדיין ממשיך הוא בתרדמתו, עד שסוף סוף התעורר לצעוק אל ה' על רוע מזלו, זוהי אכן שמחה גדולה בשמים, ש'נזכר' הלה באביו שבשמים ונשא עיניו למרום...

ב. וכדרך שנאמרו הדברים לענין 'הפסד' כך הם אמורים גם לגבי ה'הצלחה', שאין האדם יכול להרוויח לעצמו אפילו מאומה בהשתדלות או בכוחו ועוצם ידו, אלא כל מה שיש לו הוא רק כפי הנקצב מראש השנה, ואילו ההשתדלות אינה אלא גזירת מלך. הנה איתא במסכת תענית (ה:): משל 'לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב ועייף וצמא, ומצא אילן שפירותיו מתוקין וצילו נאה ואמת המים עוברת תחתיו, אכל מפירותיו ושתה ממימיו וישב בצילו, וכשביקש לילך אמר אילן אילן במה אברכך, אם אומר לך שיהו פירותיך מתוקין הרי פירותיך מתוקין, שיהא צילך נאה הרי צילך נאה, שתהא אמת המים עוברת תחתך הרי אמת המים עוברת תחתך, אלא יהי רצון שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך. אף אתה במה אברכך, אם בתורה הרי תורה, אם בעושר הרי עושר, אם בבנים הרי בנים, אלא יהי רצון שיהו צאצאי מעיך כמותך'.

ומבאר המהרש"א בתוך הדברים כי צלך נאה מרמז על הכסף והעושר כדכתיב (קהלת ז יב) 'בצל החכמה בצל הכסף'. רמז נפלא רמז בה הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע כי באמת אין ה'כסף' אלא צל - דמיון שאין בו ממש... וביותר עומק י"ל, כי הנה כאשר תראה על הארץ צל האילן המיצל על הארץ נראה לך כאילו האילן הוא הנראה לעיניך על גבי הארץ, אבל באמת מי גורם שתראה לפניך איזה צורה, ה"ה השמש שמאירה על העץ ומראית לך את צילו, כן הוא בעניני ה'כסף' והממון, נראה לך כי מחמת עבודתך הרווחת וקבלת את הממון, את הפרנסה וכו', ובאמת לא כן הוא, אלא הקב"ה הוא הנותן לך את החיל הזה, פרנסה מאכל ומשתה וכו'.

הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע היה יושב על התורה ועל העבודה בישיבת 'חיי עולם' בעיה"ק ירושלים, יחד עם חכמי ירושלים וסופריה, והנה הפרוטות שהיו מקבלים לומדי הכולל מהנהלת הכולל היו מספיקות בקושי אך ורק ללחם צר ומים לחץ. ויבוא היום והרה"ק אירס את בתו עם החתן כ"ק אדמו"ר משומרי אמונים זי"ע, ולרש אין כל, ואף לא פרוטה לפרוטה לכיסוי הוצאות הנישואין, בהתקרב הזמן המיועד לחתונה בקשתו הרבנית שישתדל אחר מעות באיזה אופן ודרך שהיא, כי כך אי אפשר לגשת להכנות לנישואין, נכנס מהר"ם אל מנהל הישיבה, תינה בפניו את מצבו וביקשו שיתן לו רשימה של כמה מנדיבי עם עשירי חו"ל התורמים מממונם לישיבה, אולי הם ישאו פניו וירימו תרומתם קודש לצרכו. ואכן, המנהל לא סירב לו (כפי שכל מנהל היה עושה) ומסר בידו רשימה של כמה וכמה עשירים.

בהגיע מהר"ם אל ביתו, ראתה הרבנית את הרשימה, ועלה במחשבתה שמן הנראה כל הכתובים ברשימה זו כבר עבר עליהם הכלח, ולא משם תצמח ישועתם, אמרה לבעלה הק' וכי 'מה הועילו חכמים בתקנתם' אין רשימה זו שווה כי אם 'לצור על פי צלוחיתנו', אך הרה"ק לא שת לבו לדבריה, ואמר לא עלי מוטלת המלאכה לגמור - כי אם עשיית השתדלות ובוזה יצאתי ידי חובתי, ואם באנו מצד השתדלות מה לנו אם נשתדל אצל עשירים בהווה או אצל עשירים בעבר, אמרה לו הרבנית, אם כן, שרק בהשתדלות גרידא פעלך, כי הנך סמוך ובטוח בהשי"ת, מה לך להשתדל אצל כל הרשימה, בחר לך אחד מהם ורק אליו תשלח מכתב בקשה וה' הטוב יהא בעזרנו, נענה ואמר הרה"ק, אכן כך אעשה.

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

שמה', כלומר, ואשר לא צדה - שאינו מחפש 'צד' וסיבה לתלות המאורע אלא מאמין בכל ליבו כי האלוקים אינה לידו - שהקב"ה הוא שזימן לו אותו העניין, אזי אומר הקב"ה, א"כ שאתה תולה בי אמונתך, הרי ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה, 'אסדר' לך מקום לנוס ולברוח מכל הני חבילין דמעיקין, והכל יבוא על מקומו בשלום.

ויחזו את האלוקים - ב'אלוקים' אהלל דבר כי גם ה'רעה' והדין הוא לטובה

בפרשתן (כד י"א), 'ויראו את אלוקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים

ישב לו לכתוב מכתבו לה'עשיר' הראשון שברשימה, וכה כתב לכבוד הרב... הנני עומד בעזהשי"ת טרם נישואי הבת, כך וכך הם ההוצאות, מהלבשה עד סעודות הנישואין מדור וכדו', סך הכל - עשרים וחמשה אלפי דאלער (דולר), ובסופו חתם את שמו 'מרדכי בן הרה"ק רבי גדליה משה זי"ע', ושלח את המכתב לעבר בית העשיר שבארצות הברית. ויהי כי קרב מועד החתונה, הגיע שליח מבית הדואר ומסר בידיו של מהר"ם טשעק (צ"ק) מאותו העשיר, ובו נרשם סכום של עשרים וחמשה אלפי דאלער טבין ותקילין, ותהי הרווחה בבית הרה"ק, למחרת היום נכנס המהר"ם אל מנהל הישיבה והודה לו מקרב לבו על עזרתו, כשמוע המנהל את דבריו תמה ביותר ממי והיאך בא לו סכום אדיר כזה, ויספר לו המהר"ם דברים כהויתן, מיד שיגר המנהל את העסקנים של 'חיי עולם' בארה"ב אל בית העשיר, בטענה כי אם הוא חזר לעשירותו מדוע לא חזרנו לשמוע את קולך ואת נדבותיך. נענה ה'עשיר' ואמר להם, לא מיניה ולא מקצתיה, הלוואי שאחזור לימים קדמונים, ובאשר לטשעק הגדול ששלחתי למהר"ם מירושלים - מעשה שהיה כך היה, אף לי בביתי כלה העומדת סמוך ונראה לנישואיה אך לדאבון לב חלתה הכלה באיזה מחלה, ומיד פנינו לשאול את הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל האם עלינו להודיע למשפחת החתן על המחלה הקשה אם לאו, אחר שעייין רבי משה בכל פרטי המעשה, ענה לנו, שבמקרה דנן איננו צריכים לגלות את אזני החתן על דבר המחלה, אך זאת ייעץ לנו שאת כל הכסף אשר חסכה הכלה מאז ועד עתה, ניתן למצוות 'הכנסת כלה', ובשכר זאת נזכה אף אנו לעשות 'הכנסת כלה' בבריאות השלימה.

ויהי כאשר שבנו לביתנו מבית הגר"מ פיינשטיין, והנה ממתין לנו מכתב שהגיע מארץ ישראל מבנו של הרבי מזוועהיל המבקש מעות על הכנסת כלה, ללא אומר ודברים לקחנו את כל מעותיה של בתי ומצאנו שם 'עשרים וחמשה אלפי דאלער' - חושבנא דדין כחושבנא של אותו אברך מירושלים, מיהרנו ושיגרנו לו את המעות, כי זה כוחה של אמונה פשוטה ללא כל פשרות.

ומלבד שיש ללמוד מכאן על מעלת הצדקה והחסד ו'הכנסת כלה' אשר היא מצילה ממוות ל"ע, אך לענייננו נראה היאך אין ה'פרנסה' באה אלא מאת ה' הפותח את ידו ומשביע לכל חי רצון, כי הוא מסבב כל הסיבות לתת אכלם בעיתו.

מן העניין להביא מה שאמר הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע על כך שהמשיא את בנו או את בתו נקרא בשם 'מחותן', ולכאורה היה צריך לומר שהוא 'מחתן' ומהו מחותן... אלא כי אכן אין הוא המחתי... אלא אבינו שבשמים הוא המחתי, ואבי החתן והכלה אינו אלא 'מחותן'... (ער ווערט געפירט).

ג. בפרשתן (כד א) 'ואל משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל, וכתב ה'טור' בפירושו על התורה, תימה לי, למה לא עלו אלעזר ואיתמר שהרי גדולה מעלתם ממעלת הזקנים, כדאיתא (עירובין נד:): 'כיצד סדר משנה, נכנס אהרן ושנה לו משה פרקו, נכנסו בניו... נכנסו זקנים... נכנסו כל העם... נסתלק אהרן שנו בניו לזקנים ולכל העם' הרי לך שאלעזר ואיתמר גדולים בחכמה מהזקנים שכן הן מלמדים אותם את התורה, ומדוע הזקנים עלו על הר סיני ואלעזר ואיתמר נשארו מאחור. ומבאר, משום שהקב"ה 'לו נתכנו עלילות' (שמואל

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

ה

הכתוב ויחזו את האלוקים היינו מידת הדין כידוע, אך ולפי זה יש לפרש מה שמצינו ב'מסורה' שב' פעמים ראו והבינו שאינה אלא לטובה על כן ויאבדו וישתוו'. כתיב תיבת 'ויחזו'. א. 'ויחזו את האלוקים'. ב.

א' ב' ג', וידע שבעלילה זו נתחייבו כדאמרינן (תנחומא בהעלותך טז) שמכאן נתחייבו שריפה, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהו לשנה הבאה בא' ניסן יום הקמת המשכן, ולזקנים עד תבערה (מתאוונים), ואילו היו גם אלעזר ואיתמר עולים על ההר היו גם הם מתים ונמצא שנכרת כל זרע אהרן, ולא רצה הקב"ה שיכרת זרע כהונה הקדושה, ע"כ מתחילה לא נתן להם לעלות ההרה (ומקורו במושב זקנים בשם הרא"ש). וזה מרומז בטעמי המקרא על אותו הפסוק 'ואל משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא' - דטעמו 'קדמא ואזלא מונח רביעי', שמארבעת בני אהרן הניחו והשאירו שנים למטה מההר בעת מעמד הר סיני, כי 'קדמא ואזלא' - שהקב"ה המביט מראשית אחרית, הקדים לראות שהעולים על ההר אזלא - ילכו מהעולם בטרם עת, לכן לטובתם לא העלה את כולם על ההר.

עתה בין והתבונן נוראות עומד לו אהרן כהנא קדישא, בשעה הכי נעלית - מיום בריאת העולם ועד סופו, כשירד הקב"ה על הר סיני קרע את העליונים ואת התחתונים וראו שהוא יחידי, והנה הוא רואה כי שבעים זקנים הקטנים במדרגתם משני בניו אלעזר ואיתמר עולים על ההר והם עומדים להשיג שם 'מדרגות' גבוהות עד אין שיעור, ואילו שני בניו אלו נשארים לעמוד בין העם... ואינו מבין מדוע עשה לו ה' ככה. גם בניו הקדושים עצמם יתמהו, וכי זה שכרנו על יגיעות גדולות ועבודות נוראות - להישאר בין העם והיה זה כ'זילותא' לפי כבודם, וקוב"ה אומר המתינו לי ותראו כי רק בזכות 'השפלה' זאת ישאר נצר וזכר לזרע אהרן, וכל הכהנים ועבודת הכהונה לדורי דורות יהיו נמנים על 'יוצאי חלציתם' בזכות השפלה זאת...

ובזה מבואר הא דכתיב על שלמה המלך 'וידבר שלושת אלפים משל' (מלכים א' ה' יב), כי כשרצה שלמה להרגיע סערת רוחם של המתייסרים - שיקבלו באהבה ושמחה את כל המצבים העוברים עליהם, נענה ואמר ראו נא מה היה לג' אלו ששמם מתחיל באות אל"ף (אהרן, אלעזר איתמר) כי שלושת 'אלפים' אלו יוכיחו כי הנראה כרעה אינו אלא טובה וברכה.

ד. ובה מבאר מה שנאמר (זכריה ח' יט) 'כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים', שלאחר ביאת המשיח יהפכו כל הצומות שהיו על חורבן הבית לימים טובים, ולכאורה מה עניינם של חגים אלו, ולשמחה מה זו עושה, מדוע יום עשרה בטבת יהיה יום טוב, וכי נעשה בו איזה נס או ישועה לישראל... אלא כי לעתיד לבוא 'בשוב ה' שיבת ציון' אזי ימלא שחוק פיננו, משום שאז נכיר ונראה כי כל הצרות שהיו בכל אריכות הגלות המר הלזוה אינם אלא טובה גדולה, ואכן נבין היטב כי בעשרה בטבת בו סמך נבוכדנצר מלך בבל מצור על ירושלים היה אז נס גדול, וכן כיוצא בזה בשאר ימי הצומות, ובדין הוא לעשותם לששון ולשמחה ולמועדים טובים...

ה. אגב אורחא, הרה"ק ה'אהבת ישראל' מויז'ניץ זי"ע אמר בשם הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע, שכאשר ויחזו את האלוקים דהיינו כשראו שיש השראת הדין ח"ו אזי חיזקו עצמם ויאכלו וישתו בבטחונם כי ישועת ה' קרובה לבוא (הובא בלקוטי אמרי פנחס).

בספר 'טוב להודות' (עמ' ריח) מובא שפעם באו סוחרי עורות בהמה אל הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע לשפוך לפניו לבבם על הצרה אשר אירעה להם, שהנה הוזלו מאוד מחירי העורות והפסידו את הכסף שהשקיעו בקנייתם, ומה עוד, שהכסף היה נתון להם בהלוואה ומעתה מאין יוכלו לפרוע את החוב, אמר להם הרה"ק עשו סעודה גדולה לשמח לבבות יהודים, ואכן עלה השער ונתייקרו העורות והרוויחו הון רב. ואמר הרה"ק כדרכו בקודש שזה רמוז בלשון הכתוב (אסתר ח' טז) 'ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר', כי ליהודים היתה עורה (ע' וא' מתחלפים) דהיינו שכאשר יש ליהודים 'עורות' אזי אם יעשו שמחה וששון יזכו לויקר - שיתייקרו העורות...

כלל הדברים, כאשר האדם מתחזק באמונה ובבטחון בהש"ת ומודה ומהלל לקל הטוב עוד קודם שתבוא אליו הישועה - הרי בזה ממשיך הוא חסד ורחמים. וכך כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (כסלו, מאמר ד' אות קלט) וז"ל, 'אודך כי עניתני, ר"ל בעוד אני בעניי אודה לך בהודאה, ותיכף ותהי לי לישועה'.

ובעניין זה מאריך מאוד הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (בשלח ד"ה במדרש) שהבוטח בה' כבר מקדים לומר שירה קודם הישועה, ומביא מה שכתב רש"י על הפסוק (תהילים יח' ד) 'מהולל אקרא ה' ומן אויבי אושע' וז"ל, בהלולים אקראנו

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

שממה וְרָפָה עליך חיית השדה, והרי הקב"ה הוא בעל היכולת כולם, ולא נבצר מידו לנרש את גויי הארץ כולם בשנה אחת ושלא תתרבה עליך חיית השדה, ואם כן מדוע באמת לא גירשם בבת אחת.

ומבאר ה'מאור ושמש', שהנה דרכו של עולם הוא, שגם כאשר האדם רוצה לעבוד את בוראו ית' בלבב שלם, ואף צועק לאביו שבשמים שיהא בעזרו שיוכל לעבדו באמת ובתמים ולהגביר יצר הטוב על יצרו הרע, מ"מ אין היצר הרע מסתלק ממנו בבת אחת, אלא אף אם הכניעו בעניין אחד מתגבר היצר כנגדו בדבר אחר, ובכל יום ויום ניצב האדם בפני מלחמת היצר בעניינים שונים. ולכאורה טעמא בעי, מדוע באמת אין הקב"ה מסלק את היצר הרע לגמרי ומבערו כליל 'הלא הוא צועק במר נפשו לפני השי"ת שיסיר ממנו לב האבן', והוא ית"ש בעל היכולת כולם ויכול לגעור בו שלא יסית אותו עוד כדי שיוכל לעבוד את השי"ת עבודה גבוהה ורמה'.

ו'יחזו לך משאות שוא ומדוחים' (איכה ב יד), כי לאמיתו של דבר גם כאשר 'יחזו את האלוקים' דהיינו כששולט מידת הדין אין זה אלא לטובה וכמו שיתברר לבסוף (אם לאחר זמן, או בעגלא בזמן קריב לעתיד לבוא במהרה בימינו), וכל מה שנראה עתה לרעה אין זה אלא משאות שוא ומדוחים'.

מעט מעט אגרשנו - גירוש היצר הרע בדוגא בתר דרגא
בפרשתן (כג כח-ל), 'ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החוי את הכנעני ואת החתי מלפניך, לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה וְרָפָה עליך חיית השדה, מעט מעט אגרשנו מפניך'.
כתב הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (ד"ה ושלחתי), שהרי ידוע שהתורה הק' היא נצחית, ובכל דור ודור עלינו לקיים את כל הכתוב בה, שעל כן נקראת היא בשם 'תורה' - שהיא מורה לנו את הדרך אשר נלך בה, ואם כן צריך לדעת מה בא הכתוב ללמדנו בפסוקים אלו לדורות הללו. וביותר צריך ביאור מה שאמר הכתוב 'לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן תהיה הארץ

ואתפלל לפניו תמיד, כלומר אף לפני התשועה אני מהללו לפי שבטוח אני שאוושע מאויבי, ובוזה מבאר מה שנאמר בשירת הים 'אז ישיר' לשון עתיד, כי בני ישראל היה תקיף בטחונם בקונם וצורם שיעשה להם נס, וכמו שאמרו חז"ל על הנשים צדקניות שהוציאו תופים ממצרים, וזהו אז ישיר בלשון עתיד, כי עוד בטרם נקרע הים עלה בליבם לשיר שירה על קריעת הים... ומסיים הרה"ק שהרי נודע מאמר מרנא הבעש"ט הק' זי"ע על הפסוק (תהילים קכא ה) 'ה' צילך' - שהקב"ה נוהג עם האדם כפי מעשיו, ולכן אם אדם בטוח בה' שהשם יתברך יעשה לו כל צרכיו, גם למעלה ממלאין לו כל משאלותיו, אבל אם אדם דואג תמיד על פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו אזי גם למעלה יחסר פרנסתו, ולכן אשרי איש שלא ישכחך ושם בטחוננו בה', כי אז ה' צלך ומכין פרנסתו כמו שהוא בוטח בה' שהא-ל עושה כל צרכיו כן הא-ל נותן לנו כל צרכינו.

1. והן הן הדברים אשר ביאר בספר 'אזור אליהו' (להגה"צ רבי אליהו לערמן אבד"ק וויסקיט, מתלמידי הרה"ק מקאצק זי"ע) מה שנאמר בפרשתן (כב כז) 'אלוהים לא תקלל', ותרגם אונקלוס 'דִּינְאָ לָא תְקִיל', כי מרומז בזה על כל הדינים ל"ע שהזהיר הכתוב שלא יקל ויזלזל בהם, כי אינם אלא לטובתו.

וכמו שכתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שם עולם פ"ג בהג"ה ד"ה וכן) משל לאדם הטופח על חברו כדי להסיר אבק מבגדו, שאינו מקפיד על הכאתו אלא מכיר לו טובה על פעלו למען נקיונו, כך אותם 'הכאות' אינם אלא להסיר את האבק ולנקות אותנו...

בדרך זה ביאר ב'בית יעקב' (אב"ד אלכסנדר) בלשון הכתוב בריש פרשתן 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', כי כל 'המשפטים' וה'דינים' הבאים על האדם ל"ע, אינם אלא רחמים גדולים (בשורשם), ורק 'לפניהם' - לפני האדם נראים הדברים כדינים, ולמה הדבר דומה לרופא המקיז דם או מניח עלוקות למצוץ דם החולה, שאין כאן שפיכות דם אלא רפואה, ואין כאן הרעה אלא הטבה...

2. אין לתאר כמה חביב לפני המקום ב"ה אותם הצעקות במר נפשו כאשר בוכה ומתחנן מעמקי לבבו 'אל תביאני לידי נסיון', הצילני נא מיד יצרי הרע... ולא נבוש ולא נכלם לעולם ועד... וכאותו מאמר נורא שאמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ששי"פ ד"ה מקולות) לפרש בלשון הכתוב (תהילים צג ד) 'מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ה'', שהנה 'מים' מרמז על תאוות רעות (עיי"ש), וכשאיש יהודי צועק אל הקב"ה על ה'מים רבים אדירים' - התאוות שמתגברים עליו ביותר וכבר אין לו כח ללחום עם יצרו הקשה, ומתחנן אל השי"ת שיזכה למשברי ים -

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

נגדו וכובש את יצרו גם בזה וכו', וזו העבודה היא שעשועין לפניו ית"ש, ולכן הצדיקים המה גדולים מן המלאכים², ומחיצתם תהיה לעתיד לבוא לפניו מן המלאכים'. ובוז מבואר היטב מדוע אין הקב"ה מסיר ממנו את היצר הרע בבת אחת, שכל זאת 'למען הרבות שברו שיהא גדול יותר מן המלאך וכו', והקב"ה רוצה לזכות את ישראל לכן מגרה בהם היצר הרע כדי שיתגבר על יצרו ויהיה שברו הרבה מאד מן המלאכים'.

אלא, שכבר נודע שמלאך נקרא בבחי' 'עומד' - כי הוא 'עומד' תמיד במקום אחד, שעובד את השי"ת בדרך שעבדו ביום אתמול כי יעבור וכך יהא גם למחר, אכן האדם הוא בבחינת 'הולך' - שהולך ועולה ומתעלה מדרגא לדרגא, 'דהיינו שבכל יום ויום הוא כובש את יצרו ומשבר תאוותו מעט³, והיצה"ר עומד נגדו והוא מתחזק יותר בעבודת ה' ומכניע את היצה"ר עוד מעט, וביום מחר הוא עומד נגדו בענין אחר והאדם מתגבר

שיהא לו 'קריעת הים', שיקרעו וישברו ויעלמו כל אותם התאוות הרעות הרי אדיר במרום ה', 'זה יקר וחשוב בעיני ה' יותר מכל השירות ותשבחות שמלאכים ושרפים אומרים בשמים לפניו ית"ש'.

וכמו שאמר חכם אחד מירושלים שליט"א, שאם אמרו בגמ' (שבת קה:) שהקב"ה מניח בבית גנזיו אותם דמעות על אדם כשר שמת, אם כן כל שכן שהקב"ה מניח בבית גנזיו אותם הדמעות ששופך על אדם כשר שלא 'ימות' (ויכשל בעוונתו), אלא שישאר 'אדם כשר' ביושר דרכיו וטהרת לבבו...

ואכן הרבה צריך לשפוך שיח ותחנונים, וכבר אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (פרשת וארא ד"ה במדרש ופניתי) שלמה המלך התפלל יומם ולילה - 'להטות לבבנו אליו', ומי לנו גדול ממנו...

ח. מענין לענין, הנה כתיב בפרשתן (כא כד), 'עין תחת עין' וגו', נוראות כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע, וז"ל, הרמז בזה עפ"י סוד להורות מעלת איש הישראלי אשר באיתערותא דלתתא איתער לעילא, כמו שאמרו (אבות ב א) דע מה למעלה ממך, פירוש מה שנעשה למעלה הוא ממך - ע"י מעשיך הטובים שלמטה. וזה שנאמר (תהילים לג יח) 'עין ה' אל יראיו', מי ששומר את עיניו מראות במקום שאינו ראוי מעורר עינא פקחא למעלה וכו', 'עין לא ראתה - אלוקים יעשה למחכים לו' (ישעיה סד ג) מי ששומר עיניו יעשה למחכה לו, וזה שאומרים (בהוצאת ס"ת בשב"ק בשחרית) 'ונראהו עין בעין' (כלומר, שיזכה לראות את השכינה הק' כפי שמירת עינו), מעין עולם הבא, פירוש על ידי דבר זה יכול לבוא לעולם הבא, וזה הרמז בפסוק עין תחת עין, העין שלמטה הוא כביכול נגד העין שלמעלה, עכ"ל (ועיי"ש המשך ביאור הכתוב).

ט. כך פירש הרה"ק ה'אך פרי תבואה' מליסקא זי"ע (יתרו ד"ה נבול) במה שאמרו חז"ל (שבת פח:) בשעה שעלה משה למרום לקבל את התורה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה חמדה גנוזה שגנוזה לך תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם וכו' אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה וכו', אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה, שהיה זה להורות להם שבשר ודם יכול להתעלות יותר מן המלאכים, שכביכול האדם יכול לאחוז בכסא הכבוד מה שאין כן המלאכים, וכמו שנאמר (ישעיה ו ב) על המלאכים שיש להם שש כנפים, 'בשתים יכסה פניו, והיינו בכדי שלא יסתכלו בהשכינה (רש"י), וכדאיתא (ירושלמי ערלה פ"א ה"ג) 'מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי באפיה' - מי שאוכל משל אחרים מתבייש להסתכל בפני הנותן, רק האדם שהוא בעל בחירה ונהנה מיגיע כפיו יכול לאחוז גם בכסא הכבוד'.

סיפר הרה"ג רבי מאיר שטערן מבני ברק, ששמע כ'מסיח לפי תומו' מאיש יהודי המשמש כ'צלם' (photographer), כי לפני כמה שנים הציעו לו עוד 'עבודה' לזמן קצוב בשעות שאינו מצלם, והיה מדובר בתשלום של 10,000 שקלים על כמה ימים בודדים, ומחמת שעבודה זו נוגדת גדרי קדושה נמנע ולא קיבל את העבודה (לתומו החשיב את הדבר רק כ'חומר' בעלמא, ובכ"ז נמנע). כעבור כמה ימים איקלע לשמחה שהוא 'עבד' שם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, ומשנעמד למול הגר"ח לצלם אותו קרא לו הגר"ח, בתחילה היה בטוח שהגר"ח מתכוון למי שעומד לאחוריו, מימינו או משמאלו, אך לא, הגר"ח מצביע עליו, משיגשג ציוה לו הגר"ח להתכופף, ולחש באזניו אני מקנא בך... שאל האיש, מה הרב מקנא בי, ענה הגר"ח, הם לא יודעים, אני יודע... ולמד מזה, כי אם הגר"ח רואה ומחשיב את קבלתו הטובה, ק"ו שבשמים מחשיבים עד מאד את התגברותו להשמר בקדושה, ועוד התחזק, כי הגר"ח שהוא עשיר ממנו פי כמה וכמה ברוחניות מקנא בו, ולמד מזה כמה גדולה חשיבות ההתגברות הלזו כי הגר"ח אין לו נסיונות כגון דא, ובענין זה הוא עשיר גדול לעומת הגר"ח, כי לו יש נסיונות הללו, לערוך בעצמו מלחמה ולהתגבר ולהתקרב אל ה'.

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

מערתה יתפרש לכל הדורות אותם מקראי קודש האמורים בעניין, לא אנרשנו מפניך בשנה אחת - כלומר בפעם אחת, מיד כשתכניע את ליבך ותצעק אלי להסיר את יצרך הרע מליבך, פן תהיה הארץ - הארציות לשממה דהיינו שמים, ר"ל שתהיה כולך רוחני וינטל ממך הבחירה ואז תהיה 'עומד' כמלאך, שאם כן נרְבָה עליך חיית השדה - המלאכים הנקראים 'חיות הקודש' הם ירבו ויגדלו במעלה ממך, כי כל מעלת האדם מעל המלאכים הוא דייקא ע"י היצר הרע שבקרבו,

על כן מעט מעט אנרשנו מפניך להרבות שכרך ומעלתך יתר ממלאכי השרת'.

זכה הם דברות קדשו של ה'אור החיים' הק' זי"ע (במדבר טו כב ד"ה עוד נתכוון) על הפסוק 'אלוקי הרוחות לכל בשר', וז"ל, למעלה מהם השיר והשבח העולה מהנשמות אשר הם בעולם הזה אשר הם תוך הבשר" המונעם מהכיר ה', והם מתעצמים לאהוב ה' ולשבחו ולהודות למאמרו, זה עליון וחשוק אצל הבורא למעלה מהכל"ב, ע"כ"ג.

י. מאמר נורא אמר מרנא הבעש"ט הק' זי"ע לפרש בהאמור בפרשתן (כד י) 'ויראו את אלוקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר', שהנה פירשו התוס' (שבת פח: ד"ה מה) מה שנאמר (ירמיה כג כט) 'כפטיש יפוצץ סלע', שהכוונה היא שהסלע מפוצץ את הפטיש, והיינו אבן 'ספיר' שהיא קשה ביותר, ומרמוז על היצר הרע שנדמה לברזל, שעל ידי דברי תורה ניתן לפוצץ אותו וכדאיתא בגמ' (קידושין ל:), ומעתה יש לומר שבא הכתוב להורות את הדרך שעל ידה יזכה האדם להיות 'תחת רגליו' - כביכול מרכבה לאלוקי ישראל, על ידי מעשה לבנת הספיר, שילחם עם היצר הרע, עד שלבסוף יזכה להיות 'עצם השמים לטוהר, וכדכתיב (דניאל יב ג) 'והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע'. (כתר שם טוב סי' ש"נ).

יא. ובזה פירשו צדיקי הדורות (ועיי' בעש"ט עה"ת פר' בראשית הערה ע"ה) מאמרם (פסחים קט.) 'אין שמחה אלא בבשר', שכביכול שמחתו של בורא עולם אינו אלא מבני אדם החיים בתוך הבשר ודם - והינם מסובבים בנסיונות, ואעפ"כ עובדים את ה' לפי כוחם, ותוספת דברים אך למותר.

יב. ביסוד זה אפשר לבאר גם את דברי הפסיקתא רבתי (פיסקא 'קומי אורי', פל"ו) ושם נאמר בהאי לישנא, באותה השעה אמרו אויביו (היינו השטן וכל אויביו של מלך המשיח) ושרי המלכויות בואו ונשטין על דורו של משיח שלא יבראו לעולם, אמר להם הקב"ה איך אתם מסטינים על הדור ההוא שהוא חמוד ונאה ואני שמח בו ואני חפץ בו ואני אתמוך בו ואני רוצה בו, שנאמר (ישעיה מב א) 'הן עבדי אֶתְמַךְ בו', והאיך אתם משטינים עליו, הריני מאבד את כולכם, ונשמה אחת אין מאבד, עכ"ל.

ולכאורה תמוה, וכי ניתן לומר על דור עקבתא דמשיחא שהוא חמוד ונאה ואני שמח בו ואני חפץ בו ואני אתמוך בו ואני רוצה בו... אלא כי דייקא היא הנותנת, דייקא אלו השרויים בנסיונות כ"כ קשים ומרים שאנו עומדים בהם בשנת תשפ"ג, ואנו מתחזקים כנגד כוחות הרע המתגברים והולכים - אי אפשר לתאר גודל הנחת רוח ו'השעשועים' שיש לו להקב"ה מאותם קרוצי חומר הנמצאים בעולם חשוק כזה, על כן 'איך אתם מסטינים על הדור ההוא, שהוא חמוד ונאה ואני שמח בו ואני חפץ בו ואני אתמוך בו ואני רוצה בו'...

כיצא בדבר שמעתי לפרש בהא דאיתא בגמ' (פסחים נו.) על הפסוק (בראשית מט א) 'ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם' - 'ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה', שהנה נודע ביאורו של הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע ב'ספר המאמרים' (שנת תרע"ט, עמוד תרעה) בהא דכתיב (במדבר יב ג) 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה', וידועה תמיהת רבים ממפרשי התורה, היאך היה עניו מכל האדם, וכי לא ידע שהוא גדול מכל האדם אשר על פני האדמה, וכמו שנאמר (דברים לד י) 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים', והוא היחידי מתוך כל יצורי אנוש שעלה למרום כמה פעמים למשך ארבעים יום וארבעים לילה - לחם לא אכל ומים לא שתה כמלאכי ה' צבא-ות, וא"כ היאך היה סבור בדעתו כי הוא הפחות מתוך כל האדם אשר על פני האדמה.

אלא מבאר בזה"ל, משה ראה ספרו של אדם הראשון (בו כתוב כל מעשי הדורות מבראשית עד תחיית המתים, כמבואר בשמו"ר מ ב), וראה שיקום דור בעקבתא דמשיחא שלא יהיה בהם השגה אלוקית, והיינו שההשגה שלהם אינה נחשבת להשגה כלל, ובפרט לגבי השגת משה לא תהיה השגתם נחשבת למאומה, וגם שלא תהיה להם עבודה אמיתית במוח ולב, רק יהיה קיום המצות בפועל ממש [היינו שיעשו המצוות בגופם, אבל בלא כוונה במח ולב], ואף גם זה יעלה

להם במסירות נפש, שיהיו כמה מניעות ועיכובים בגוף ונפש בריבוי העלמות והסתרים, ויעמדו נגד כל מונע ויקיימו המצות במסירות נפש, היה (משה) בתכלית השפלות בעצמו מפני היתרון הזה, שהם גדולים הרבה ממנו. פירוש, כי כאשר ראה דור אחרון שהם מלופפים בצרות וייסורים ואפופים בחשכות ובהסתרות, ואעפ"כ יתגברו שוב ושוב ויתחזקו באמונה, מבלי להתייאש, אז השפיל משה את דעתו, כי ידע שהם גדולים יותר ממנו, והדברים נפלאים. ועל דרך זה יש לבאר שכאשר ביקש יעקב לגלות את הקץ והביט בדורו של משיח – נסתלקה הימנו שכינה, כלומר, שהבין שגדולה מעלתם של הדורות האחרונים הרבה יותר ממנו, וחשב לעצמו, וכי אצלי יש השראת השכינה, והרי היא שרויה עליהם הרבה יותר, כי לנוכח הנסיונות הקשים שעוברים עליהם הרי הם גדולים הימנו... (בוודאי שאין לנו שמץ השגה בקצה גדלותו של משה, ואלמלא נכתב אי אפשר לאומרו, וכמו"כ אין לנו שמץ השגה ביעקב אבינו בחיר שבאבות, אך יש ללמוד מן הדברים מעלת דורנו העומדים באמונתם על אף הנסיונות העוברים עליהם).

סיפר הגה"ח רבי עזריאל טויבער זצ"ל, שפעם אחת בעת שהיה בדרכו במטוס (פליגער) אירע איזו תקלה, ולא היה יכול להמשיך בנסיעתו, והוצרכו 'לנחות' נחיתה חירום (emergency landing) ולהמתין עד שיתקנו את הקלקול, ובניתיים לקחו את כל הנוסעים ל'בית מלון', לאחר שנכנס לחדר שהכינו עבורו נטל את הגמרא שהיתה עמו ברשותו בכדי ללמוד את סדריו (ה'דף היומי', עליו הקפיד ביותר), אכן לרוב עייפותו ותשישותו מטלטולי דאורחא נרדם תוך כדי הלימוד, כאשר התעורר חשב לעצמו 'וכי לאבי היה יכול לקרות כדבר הזה להירדם באמצע הלימוד... אך מיד התחזק לעצמו, אמת, בדבר הזה אכן הנני פחות מאבי... אמנם לאידך גיסא, הנה נמצא כאן מסך הטעלעוויזשען (טלוויזיה), ובמחי יד של לחיצת כפתור בלבד ניתן לראות כל תועבות שבעולם... והנה אנכי זוכה מן השמים להתגבר ולהתעמק בגמרא הקדושה, ואבי ז"ל מעולם לא עמד בפני נסיונות כאלו...

ג. שמוע שמעתי מעשה המאלפנו בינה ודעת להשכיל ולהיטיב מעשינו, להחשיב כל עובדא אפילו קטנה שהיא מעלה נח"ר לפני הבורא ומקרבתנו אליו, קבוצת נוכלים היתה מרמה עשרת מונים אנשים תמימים, וכך היתה דרכם, היו באים אל ה'שולחני' (חלפן כספים) ובידם חבילת שטרות בסך 15,000 דאללער, וכך אמרו לו, עסק טוב נציע לך, בידינו 15 אלפים של שטרות מזויפות, אותם ניתן לך תמורת 5,000 שטרות אמיתיים, ושמא תאמר כי אינך שוטה לאבד ממנוך לדעת, דע כי איש בעולם לא יכיר ולא יבחין בשום פו"א כי אלו השטרות מזויפים, ואינך צריך להאמין לנו, אלא בטרם תשלם לנו את ה-5,000 קח את ה-15,000 ובדוק אותם בכל סניף 'בנק' שבעירנו וכן אצל כל מומחה ותראה שהוא 'עובר לסוחר', נטל הלה את השטרות, נטל אחד מכאן ושנים משם וכו', ופנה אל כל אנשי העיר – בבנק ובחנויות, וכולם פה אחד ענו ואמרו איננו מוצאים שום סימן או חשד זיוף בשטרות הללו, מכיון שכן חזר אל ה'קבוצה' נתן להם חמשת אלפים וקיבל מהם ט"ו אלפים, מיד יצא האיש לביתו בשמחה צהלה, כשחבילת השטרות בידו, והיה שמח על עסק טוב שנזדמן לפניו, ולפתע, אויה, שוד ושבר, אחד משוטרי העיר עצר אותו, ופקד עליו לפתוח את צרורו, הביט בשטרות ו'בדקם' והחל גוער בו, גנב, נוכל, מה הם שטרות המזויפות הללו אשר בידך, ומיודעינו נבהל כהוגן... והחל מרתת אבריו ידיו ורגליו, השוטר 'החרים' את כל הסחורה ושחררו אחר בכי ותחנונים... כשהכסף 'המזויף' נשאר בידו.

משבא לביתו אבל וחפוי ראש סיפר לכל אוהביו את פרשת הכסף אשר קרהו, החלו הללו גוערים בו, ומה בכך שהשוטר זעק 'מזויף, מזויף', היה לך לזעוק לעומתו 'כשר, כשר', שהרי לא היה לשוטר שום דרך להוכיח לך שאין צדק בדבריך, מהר קח את הלבוש ואת הסוס ופנה לתחנת המשטרה (police), והתלונן שם על השוטר אשר עשק אותך לאור היום, וכן עשה, ובבואו לפני השוטרים רצו לדעת מי הוא השוטר אשר תקפו ברחוב העיר, על כן הראו לו תמונות של כל השוטרים למען יכיר מיהו התוקף, ולא מצא אפילו אחד מהם, ונתברר שאותו 'שוטר' לא היה כלל שוטר מטעם השלטון, אלא הוא היה אחד מכנופיית הנוכלים, ומתחילה הפקידו הללו אצלו מעות אמיתיות ולא מזויפות, ומחמת כן לא מצאו שום פגם בשטרות, אח"כ קיבלו ממנו 'מתנה' של 5,000 דאללער, ולאמח"כ בא זה ה'שוטר' ועשה 'גמר מלאכה' להחזיר לעצמם את המעות שנתנו לו...

ולמד מזה כמה היה זה האיש שוטה שנבהל משוטר המתחזה כשוטר, מיהו ואיזהו שיבוא להחליט שהמעות מזויפות, היה לו לעמוד באומץ ועוז ולהכריז כי סחורתו טובה ושווה הון רב, והיה נשאר עם רווח עצום בידו, כך לדידן, היצר רוצה לשבור רוחו של איש היהודי, ובא ואומר לו, 'מזויף, מזויף' – מה התורה והעבודה שלך שוה, מה חשיבות יש בהתגברותך, ביגיעתך, עזוב את הכל, הכל מזויף וחסר ערך לגמרי, אין כל טעם שתיגע לריק, ומהי עבודתנו – להכריז כנגדו בקול, 'כשר, כשר', טובה וחשובה סחורתך, אינך כלל 'מאן דאמר' להגיד לי 'מבינות' אודותיה, לא אתן לך לעשוק אותה ממני.

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

אם כסף תלוה - מצוות גמ"ח

מה שצריך לו למען הרחיב לו ולהקל מעליו אנתתו" וכו', שורש המצוה, שרצה הא-ל להיות ברואיו מלומדים ומורגלים במדת החסד והרחמים כי היא מדה משובחת, ומתוך הכשר גופם במדות הטובות יהיו ראויים לקבלת הטובה" וכו', ואם לאו מצד שורש זה (כלומר, שלול

בפרשתן (כב כד), 'אם כסף תלוה את עמי' את העני עמך"טו, כאן נצטוינו להקים ולקיים מצוות 'גמילות חסדים'טו, להלוות לאחרים כדי צרכם, וכתב רבינו ה'חינוך' (מצוה טו) להלוות לעני כהשגת היד כפי

יד. כתב הש"ך (מגורי האר"י ז"ל) על התורה (בפרשתו), דלכן כתיב 'אם כסף תלוה' כלומר, אם נתנו לך כסף מן השמים הרי תפקידך להלוותו לאחרים, כי לשם זה נברא הכסף - כדי ש'תלוה את עמי', כי מצוות הלוואה למי שדחוקה לו השעה גדולה יותר מן הצדקה (עיי"ש היטב).

הגאון בעל ה'שבט מוסר' זצ"ל מביא בספרו 'מעיל צדקה' (א'תקכח) שלכן נקרא כסף בלשון חז"ל 'דמים', כי כשם שהקזת דם רפואה היא לגוף, כך נתינת כסף לצדקה רפואה היא לנפש, ועל שם כך כינו חז"ל את הכסף 'דמים', לרמז ששווים הם (י"א, כי העסק' הראשון שעשו בני ישראל היה במכת דם כשמכרו את המים למצריים, וע"ש אותו המאורע נקרא הכסף בשם 'דמים'). טו. יש שפירשו במה שאמר 'את העני עמך', שבא הכתוב לומר, שכאשר עומד לפניך עני ומבקש הלוואה או נדבה אזי תכניס עצמך לתוך מצבו הקשה של עני זה, וצייר לעצמך כאילו אתה היית במקומו רח"ל ונזקק לחסדי האחרים, וזהו את העני עמך, שהעני יהיה עמך, אתך במחשבתך ובפנימיות ליבך, ואז ודאי שתפתח את ידך וליבך לעמוד לימינו. ובזה ביארו הטעם שנסמכה פרשת משפטים לפרשת יתרו, כי כשם שהזהיר הכתוב שלא לשכוח מעמד הר סיני, וכמו שנאמר (דברים ד ט) 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך' ותמיד יעמיד לנגד עיניו את הקולות והלפידים וכו', כך נמי ייאמר גם לגבי המצוות שבין אדם לחברו האמורים בפרשתן שעליו לצייר ולהעמיד לנגד את עיניו את הזולת וצרכיו ומחסוריו ולא יסורו מלבבו.

טז. כה אמר הרה"ק ה'חלקת יהושע' מביאלה זי"ע מהו 'חסיד' - היינו חסד עם יו"ד (כלומר תיבת 'חסד' ואות יו"ד) ללמדך שהעושה חסד עם יהודי (יו"ד באידיש) זהו חסיד.

יז. פעם פנה מנהל גמ"ח אל הגה"צ רבי מאיר בראנדסדארפער זצוק"ל בעל ה'קנה בושם' ושאלתו בפיו, האם מחויב להאריך את זמן פירעון ההלוואות בעת שמבקשים הימנו אותם הלווים, שלכאורה אין זה בכלל מצות 'אם כסף תלוה את העני' והוא רוצה לקיים המצווה בהלוואות חדשות. ענהו רבי מאיר - 'די ערשטע זאך איז די הארץ' (הדבר הראשון הוא הלב), כלומר אל תפלפל כאן אם קיימת בזה מצוות הלוואה או לאו, אלא התעמק - שבדחיית זמן הפרעון החיית ממש את היהודי הלוה.

יח. וכך כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (אהבת חסד ח"ב פ"ה) וז"ל, כמה צריך האדם להתדבק במדת החסד, שהיא מועלת לעורר רחמי ה' וחסדיו על ישראל אפילו לאחר שכלה זכות אבות (ירושלמי סנהדרין ג) וכו'. ושם בהערה. והנה עתה, שמדת הדין גברה מאד על העולם, ואין שום עצה להנצל מידי צרות המתחדשות מידי יום ויום, מה מאד יש להתחזק במדת החסד כדי שעי"ז תתעורר מדת החסד העליונה וכו'.

עוד כתב שם וז"ל. ומן התימה על האנשים שמחפשין סגולות, שילדו להם בנים, ומוציאין על הסגולות כמה וכמה רובלי כסף, ויש שמוציאין למאות ולאלפים כל אחד לפי עשרו. יותר טוב שיעשו סגולה הנמצא בחז"ל, היינו, שיתעסקו תמיד במדת הצדקה, לעזר לעניים במה שיוכלו, להיות מן המעשים, שהוא גדול מן העושה [הן בענין פרנסת חיותם, וגם לגדל את בניהם ולהכניסם לתלמוד תורה, שבעבור זה יזכו לבנים בעלי תורה, וכמו שנתבאר], או שיעשו גמ"ח קבוע [מממונם, או שיזרזו אחרים שיסייעו בענין זה], ויתעסקו בו תמיד, ובזכות זה יתנהג השם יתברך עמהם ג"כ במדת צדקה וחסד, וימלא רצונם בזה וכו', וכן עשו הרבה אנשים בזמננו, והצליחו בזה וכו'. והמשכיל יתן כל זה אל לבו, וכל המרחם על הבריות - מרחמין עליו מן השמים (שבת קנא:). וידוע מה שאמרו חז"ל (שוח"ט טו), שהגומל חסד תפלתו נשמעת.

מעשה נורא הובא ב'עמוד החסד' (לקט אמרים מהגה"ק החפץ חיים) וז"ל. איש אחד שהיו לו בנים ומתו כולן ר"ל בא לפני חכם שיתן לו עצה וסגולה לענין זה, השיב לו החכם איני יודע סגולות, אך עצתי שתעשה גמ"ח קבוע בעיר אולי יתן ה' שבזכות מדת החסד שתתנהג עם אנשים יתחסד השי"ת עמך ויתן לך בנים. האיש שמע לעצתו, ועסק הרבה בענין זה, עד שעשה גמ"ח קבוע בעיר והוא קבל על עצמו את המצוה להתעסק בענין זה להלוות על משכונות, ועשה פנקס עם תקנות לענין זה כנהוג. בתוך התקנות היה כתוב שפעם אחת לשלוש שנים בפרשת 'אם

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

יא

גדולים והוא מובטח שיתקבלו תפילותיו ואז תקרא וה' יענה. ולפי"ז יתפרש לשון הכתוב 'אם כסף תלוה את עמי את העני עמך', שאם 'העני עמך' - שאף אתה עני אעפ"כ אם כסף תלווה, וכדאי היא מצווה זו שירחמו עליו מן השמיים².

לא תענון - הזהירות שלא לענות נפש מישראל

בפרשתן (כב כא), 'כל אלמנה ויתום לא תענון'. וברש"י 'הוא הדין לכל אדם (הוזהרנו שלא לענותו) אלא שדיבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח ומצוי לענותם'³.

טעם זה), הלא הוא ב"ה יספיק לעני די מחסורו זולתנו (שהקב"ה היה יכול לפרנס את העני בעצמו, ומדוע ציווה עלינו להלוותו), אלא שהיה מחסרו ב"ה הוא שנעשינו שלוחים לו לזכותנו. עכ"ל⁴.

איתא בגמרא (יבמות סג.) 'המלוה סלע לעני בשעת דחקו עליו הכתוב אומר (ישעיה נח ט) אז תקרא וה' יענה תשווע ויאמר הנני', וביאר הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימינוב זי"ע שדברי הגמ' במעלת מלוה סלע לעני בשעת דחקו הכוונה בשעת דחקו של המלווה, שאף הוא זקוק ונצרך למעות ובכל זאת מחסר משלו בכדי לעמוד לימין העני, בזה הוא מעורר ע"ע רחמים

כסף תלוה' (משפטים) יתאספו הכל ויעשו סעודה שיהא חיזוק למצוה זו. ויהי בכלות ג' השנים נולד לו בן, ומן השמים הראוהו אות שהוא בזכות המצווה - שאירע יום שמיני יום המילה באותו יום שכבר נקבע זמן רב קודם לכן ליום אסיפת הקהל לצורך הגמ"ח.

האיש הנ"ל עסק הרבה במצווה זו כמה וכמה שנים, ובמשך השנים הללו נולדו לו עוד כמה בנים. אך ברבות הימים שכח טובותיו של הקב"ה ובא לפני החכם ובקש ממנו היות שהוא מוטרד מאד והגמ"ח נתגדל, גם יש אנשים מפקפקין עליו, ע"כ בקשתו שימנו 'נאמן' אחד שיעסוק בגמ"ח, והחכם מיאן בזה באמרו שבוודאי אחר לא ינהל הגמ"ח בטוב כאשר הוא מנהל אותו. אך הוסיף והרבה להפציר בחכם שיעשה בקשתו עד שכעבור כמה שנים הוכרח להסכים לדבריו, ועשה קלפי מחדש ונבחר 'נאמן' אחר תחתיו לעסוק במצוה זו. והנה, מעשה זה היה בתחילת הלילה, ויהי ממחרת בא אצל החכם ויספר לו שקרה דבר נורא בזה הלילה בסופו, שנחנק לו ילד קטן אחד, ותלה שבעבור עזיבתו את הגמ"ח אירע לו, ומיד חזר והשיב לידו את הנהלת הגמ"ח... הנך רואה בעליל שבזכות החסד נולדו לו בנים, וכאשר נסתלקה מדת החסד התחילה מדת הדין תיכף להתגבר עליו, נמצא עד עתה שהוא מחזיק את הגמ"ח ועתה ראה שהגמ"ח החזיק אותו ואת בניו, ע"כ יראה האדם להחזיק במצווה זו ולא להרפות ממנה. (אחר פטירת רבנו החפץ חיים ניתן הדבר לפרסם בשם הגר"מ רבינוביץ זצ"ל מחבר ספר 'אפיקי ים' שהמעשה הנ"ל קרה בראדן, והחכם הנזכר הוא רבינו הח"ח בעצמו). יט. ידוע מה שאמרו חז"ל (ויק"ר לד ח) 'יותר ממה שהבעה"ב עושה עם העני, העני עושה עם בעה"ב'. ולפי"ז כתב הגה"ק החיד"א זי"ע (שו"ת חיים שאל סי' עד אות ב) כי הגם שנאמר (משלי טו כז) 'שונא מתנות יחיה', מכל מקום אין מקום לחשש זה בנתינת צדקה, ושפיר יכול העני לקבל, כי מאחר ש'הרווח' של הנותן גדול משל המקבל, נמצא שאין כאן 'מתנה', אלא אדרבה הנותן הוא 'המקבל'...

ובזה פירש הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (אדרת אליהו שופטים ד"ה צדק) בלשון הכתוב (דברים טו י) 'נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך', שבא הכתוב להזהיר על נתינת הצדקה, והמשיך לומר לא ירע לבבך בתתך לו, כי תאמר בלבבך כיצד אתן לו והרי שונא מתנות יחיה ונמצא שאני גורם הפסד לעני, לזה אמר הכתוב כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך, ואם כן אינך נותן 'מתנה' אלא אתה לוקח הרבה יותר ממה שאתה נותן.

כ. והיה אומר הרה"ק הבית ישראל זי"ע, שאין הדברים אמורים רק בהלוואת מעות כשהוא עצמו נזקק להם, אלא כך הוא גם בענייני רוחניות, שמי שבעצמו צריך 'ישועה' במצבו הרוחני, ומ"מ עומד לעזור לאחרים ולרוממם שאף הוא בכלל 'מלוה לעני בשעת דחקו'.

ועד"ז ייאמר עוד, כי מי שרוחו נשברה מכל מיני צרות העוברות עליו, ומכל מקום מתגבר על עצמו להאיר פנים לחבריו ולעודדם במילין טבין, והוא מחזק אחרים בשעת דחקו, הרי עליו הכתוב אומר 'אז תקרא וה' יענה תשווע ויאמר הנני'.

כא. והרבה יש להתבונן בדבר עד כמה צריך להיזהר שלא לענות שום נפש מישראל, כי מלבד עצם האיסור בדבר, הרי פעמים הרבה שאותו נפגע הוא 'תשוש כח' מסיבות שונות ומשונות, ונמצא שזה פגע בו עבר גם

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

הלוייתו אלא כאילו לא הלוייתו, כלומר לא תכלימהו'. כאן למדנו להיזהר בכבודו של כל אחד ואחד, ושלא תאמר - אה, פלוני שנהג עמי לא כדון ושלא כראוי מותר (ואף מצווה) להכלימו ולביישו, כי גם אם לווה זה שלא כדון נהג עמך, שהרי כדון מחויב הוא לפרוע את חובו, והוא בכלל 'לזה רשע ולא ישלם', מכל מקום לא חותר דמו להכלימו ולביישו, אם כן אין איש מישראל שהותר דמו להישפך.

הוסיף הגר"א זי"ע (הובא בליקוטי בתר ליקוטי משנת תש"כ) על הפסוק (כב כב) 'אם ענה תענה אותו' אפילו אם תעשה זאת 'לשם שמים' כדי שהלה 'צעק יצעק אלי', גם זה נחשב לחטא ו'שמוע אשמע צעקתו' להענישך. וראיה לדבר מפנינה (שמואל א' א' ו) שהייתה מצערת את צרתה חנה על שלא זכתה לבנים, והתכוונה לשם שמים (ב"ב טו.), והקניטה אותה לעורר את לבה שתתפלל אל הקב"ה בדמעות שלישי שתזכה בפרי בטן, ומ"מ נענשה פנינה כמו שנאמר (שם ב ה) 'עד עקרה ילדה שבעה רבת בנים אומללה', שנפטרו צאצאיה על פניה ל"ע"ג.

נוראות כתב ה'אבן עזרא', בהוסיפו לדקדק על המשך הכתוב (שם כב-כג) 'אם ענה תענה אותו, כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו, וחרה אפי וחרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים', ולכאורה צ"ב דפתח בלשון יחיד 'אם ענה תענה' וסיים בקללה על הרבים - 'אתכם'. אלא מבאר ה'אבן עזרא', 'כי כל רואה אדם שהוא מענה יתום ואלמנה ולא יעזרם, גם הוא יחשב מענה... אם אחד יענה ואין עוזר, העונש על כולם', כי מי שבידו למחות ביד המצער ולא מחה, או שהיה בידו לבוא לעזרתם ולא עשה כן, אף זה נתפס בעונש המר והנמהר כאילו הוא עצמו עינה אותם, שהקפיד הקב"ה ביותר על צער האלמנה והיתומים"ג.

עוד בפרשתן בענין הזהירות בכבודו של כל איש ישראל שלא להכלימו, שהרי הזהיר הכתוב (כב כד) את המלוה שאם אין ביד הלווה לפרוע חובו 'לא תהיה לו כנושה', ופירש רש"י 'לא תתבענו בחוקה, אם אתה יודע שאין לו אל תהי דומה עליו כאילו

על איסור חמור זה של 'כל אלמנה ויתום לא תענון', ואפילו אם הנפגע יש לו הורים בריאים ושלימים לאורך ימים ושנים... ומאחר שלעולם אי אפשר לדעת מה מתחולל בלבו של השני ומה מצבו אם כן תמיד עומד לפנינו ספיקא דאורייתא...

כב. סיפר ה'חפץ חיים' זי"ע, שבנעוריו התגוררה בשכונתו אלמנה עם עולליה הרכים בדירה של עשיר אחד, הגיע זמן ולגודל עניותה לא היה בידה לשלם שכר הדירה, כעבור כמה חודשים החל המשכיר לדחוק בה שתשלם את חובה, אך עם כל מאמציה לא היה בידה לשלם מאומה, המשכיר איים עליה שיגרשם מהבית אם לא תשלם לו, וכל תחנוניה שירחם עליה ועל יתומיה לא הועילו מאומה. ביום מן הימים בא העשיר והסיר את קורת הגג מעל הבית, ולגודל הכפור נאלצה האלמנה לצאת ולחפש לעצמה מקום אחר לגור שם, כל העיר רעשה על דבר המעשה הנלוז, אבל בעה"ב בשלום... הנה בטוח הייתי (אמר הח"ח) שעל 'אכזריות' כזאת לא ינקה העשיר מן ה'דין והעונש' בעולם הזה, שהרי התורה אמרה 'וחרה אפי'. עברו כמה שנים ולא קרה דבר, אך עדיין שמרתי הדברים בליבי, ואכן לאחר כעשר שנים נשכו כלב שוטה, והחל האיש לנבוח ככלב, ולא ארכה מחלתו עד שהלך לעולמו (אהבת חסד, עמוד החדש אות לג).

ומכאן, שאף הצודק בדינו יזהר להיות צודק במעשיו, שיהיו מעשיו צודקים ומקובלים כלפי שמיא, שהרי אלמנה זו מחויבת הייתה בתשלומי שכר הדירה מצד דין תורה, אלא שלא כך היא דרכה של תורה... והמבין יבין כי אין הדברים אמורים דווקא במי שצודק כלפי אלמנה, אלא גם במי שצודק בטענותיו על חברו שפגע בו או הזיק לו... כג. כה כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (צדקת הצדיק אות קעה) 'צריך להיזהר מלגרום צער לשום בריה אפילו לצורך מצוה וכו', ועל זה נענשים גם כשהוא לצורך מצוה, והוכיח זאת מהא דאיתא ב'תנא דבי אליהו' (רבה פכ"ד) שאבן שבה סקלו מי שהיה מחויב על פי בית דין למות בסקילה, וכן העץ שנתלה עליו - עתידים ליתן את הדין. ומבאר כי מהאי טעמא היו הסנהדרין מתענים ביום שהרגו את הנפש (כדאיתא בסנהדרין סג.) כדי לכפר על נפשותיהם, ואע"פ שמצוה יש לב"ד לדון ולהרוג מי שמחויב בדבר, אך סוף סוף ציערו נפש מישראל...

ידוע ביאורו של הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, כי כמו המכניס ידיו לתוך להבות האש - אפילו באונס גמור, מ"מ לא יועיל לו טענת אונס, וידיו נכווים ונשרפים (ואף אם היה הדבר 'לשם שמים' לא יועיל לו מאומה), כך נמי לענייננו - כל צערו של יהודי 'אש' הוא, ואף אם הוא באונס, וגם כשמתכוון 'לשם שמים', הרי הינו מתעסק באש בוערת.

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

יג

ואדרבה, רצון הבורא ית' שיהא האדם וותרן יד בממונו, רחום וחנון' (שבת קלג:) לרחם על כל יהודי באשר הוא ית', ויקיים בנפשו 'מה הוא רחום וחנון אף אתה' לשום עינוי וליבו להיות מיצר בצרתם של ישראליו.

כד. המוותר לחברו ומסיר מעליו כל טינה שבלב, ואף מסייע לו בעת צרתו, שכרו הרבה מאוד. וגם זאת מצינו בפרשתן (כג ה) 'כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו... עזוב תעזוב עמו' ובתרגום 'משפך תשבוק מה דבִּלְפָךְ עלוהי ותפִּרק עִמָּה', היינו ש'עזוב תעזוב' כל טינה שיש בליבך על 'שונאך' זה ותעמוד לעזרו. ומבאר בספר הקדמון 'ברית מנוחה' שהכוונה היא, אם משבק - תעזוב ותסיר כל אשר יש לך בלבך על חברך, אזי תשבוק - תיעזב אף אתה מכל הצרות הבאות עליך, כי הקב"ה עזוב יעזוב מעמך את כל חטאיך ותישאר נקי מכל רבב. וזה לשונו הזהב של הפלא יועץ' (ערך וותרנות) ולפעמים שמדת הוותרנות תחיה בעליה ותצילהו מצרה וצוקה, מה טוב חלקה, לא ידע אנוש ערכה.

וכך כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה וכי יריבון) לבאר מה שנאמר בפרשתן (כא יח-יט) 'וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף וגו', ורפא ירפא, ולכאורה צ"ב לשם מה נכתב בתורה 'וכי יריבון', הרי היה די באומר 'כי יכה איש את רעהו', ומבאר החתם סופר, שהנה נאמר (ישעיה נז יט) 'שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו', ונרמז בזה כי מי שנוהג בשלום לרחוק ולקרוב... אינו צריך להגיע לרופאים, אלא אמר ה' ורפאתיו, אבל מי שאין לו שלום מכל עבריו והוא בעל מריבה בו לא כתיב אמר ה' ורפאתיו אלא 'ורפא ירפא', וכדרשת חז"ל (ב"ק פה.) מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות... וכבר כתב ב'בעל הטורים' על הפסוק (טו כו) 'כי אני ה' רופאך' וז"ל, רופאך, הפ"א רפוייה שהרפואה שבידי שמים באה בשופי, ושבידי אדם בא בקושי ועל כן 'ורפא' בפרשת משפטים דגוש.

הגה"ק רבי חיים פלאגי' זי"ע כתב (רפואה וחיים פי"ב אות עד) 'כשיש חולה בתוך ביתו יעשה ותרנות אפילו עם עופות השמים, ובדוק ומנוסה שיבקשו עליו רחמים'. והוסיפו לרמז בדבריו באופן נפלא, כי פעמים חושב האדם וכי לפלוני אוותר, והרי הוא 'בהמה בתבנית אדם'... לזה כתב לוותר אפילו לעופות השמים, ר"ל, למי שמבלבל אותך ומטריד אותך ממש כציפור המרקדת על הראש... ובאופן כזה, בדוק ומנוסה שיבקשו עליו רחמים...

כה. עובדא נוראה סיפר אחד מיקירי קרתא דשופריא, שבהיותו אברך צעיר לימים, נחלה ל"ע במחלה הנוראה, בצר לו עלה אל בית המדרש 'חיי עולם' בכיכר השבת (שם ישבו רבים וטובים מגדולי עיר הקודש), וניגש אל הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע (שעדיין לא הוכתר לרבי), ונתן לו פדיון גדול ונתברך ממנו ברפואה וישועה, ואכן לא עברו ימים מועטים ואותו אברך נרפא כליל בדרך נס. והי מקץ שלושים שנה חלה אותו אברך שוב במחלה הנוראה, ומיד שם פעמיו אל הרה"ק מזוועהיל, שכעת כבר הוכתר לרבי, ומשתיינה לפניו את צערו, ענהו הרה"ק ואמר לו, לך נא והזכיר את עצמך אצל עני ואביון ותן לו 'פדיון' והוא יברכך ויפעל בעבורך רפואה שלימה, שאלו היהודי מדוע לפני כשלושים שנה לקח הרבי ממני את הפדיון ונושעתי מיד ברפואה שלימה ואילו עתה משלחני הרבי שאפנה לאחרים, ענה לו הרבי, באותה שעה עני מרוד הייתי, ומשהבאת לי את סכום הפדיון חייתה נפשי בגללך, ובזכות ברכת התורה 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך' נושעת ונרפאת ברפואה שלימה, אבל עתה משנתמנתי לרבי, וכבר מצויה ההרחבה בביתי אם כן מה לך כי באת אלי, ורק כאשר תהנה מנכסיך וממונך עני הגון וכן טובים, מובטחני שתיוושע בזכות הצדקה.

כו. מעשה נורא שמעתי מאת הגאון הגדול רבי יוחנן וואזנער ראב"ד בעיר מאנטריאל יצ"ו שליט"א, שלפני כשנה נבחן אצלו אברך צעיר בן 26 שנים בלבד לעמוד בכור המבחן, והאברך הראה בקיאות ובהירות נפלאה בשו"ע אבן העזר, הרב יצא מכליו ממש לנוכח המראה הגדול הזה, אברך צעיר אשר ידיו רב לו באופן אשר אינו מתאים כלל לפי מניין שנותיו אלא רק לזקן ויושב בישיבה, ומה עוד אשר כבר סיים את הש"ס כמה פעמים, ומכהן כבר בהוראה, והנה לאחרונה פגש את אבי הת"ח והכביר בשבח בנו אשר הינו ממש כאחד הגדולים, וסיפר לו האב דברים כהווייתן, הנה בני זה בילדותו ואף בתחילת שנותיו בישיבה כלל לא היה בר הכי... לא בידיעת התורה ולא בהבנת התורה...

אלא כך היה מעשה, בהיותו בשיעור ב' בישיבה קטנה בעי" מאנסי נכנס לישיבה בחור צעיר בשיעור א' נחבא אל הכלים' מרוב שהיה ביישן, והנה קרא 'הגבאי' את הבחור הביישן לעלות לתורה, ולא ידע איך 'להחזיק את עצמו', זיעה קרה שטפה את כל גופו ובקושי רב גמגם את הברכות, והנה בני הבין את הנעשה והנשמע, וחשש שמא יעשו הבחורים 'מטעמים' וילעגו ויבזו לו, מה שיעמיק את הפגיעה בנפש הרכה של הבחור לכל ימיו, ואף

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

ואף כששורת הדין עמו יכנס לפניו משורת הדין^י. ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה ושנה שקוראין ויוותר על הממון המניע לו, בכדי שלא להקניט ולצער את חברו והמקום ימלא חסרוננו. אתה זוקף את ראשך - שפע רב הנשפע בשבת שקלים

ב'ספר הזכות' להרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (פר' שקלים) כתב הבטחה גדולה יש לנו במדרש זה (לעיל 'אתה עומד וזוקף את ראשך'), שבכל דור ודור בעת קריאת פרשת שקלים יזוקף משה רבינו ע"ה ראשך של בני ישראל^כ.

איתא במדרש (תנחומא תשא ג) 'אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה, חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים

לעול לפגוע ולהזיק לדורי-דורות, על כן ניגש אל הגבאי וביקש ממנו שחשקה נפשו לעשות 'הגבה' - להגביה את הס"ת לאחר הקריאה כפי הנהוג, והסכים לו הגבאי, וניגש אל הבימה ותפס את הס"ת ועשה 'הגבה' כמו שנוהגים לעשות בשמחת תורה... כלומר שהפך את הס"ת כשהכתב לצד הקהל ואילו הקלף מכוון כנגד פניו, מיד נשמע קול תרועה במחנה, לא יעשה כן במקומו, וגעשו ורעשו הרוחות... אחר התפילה החליט אחד מראשי הישיבה לסלקו על אתר מהישיבה, וכי מחזיקים אנו ליצנים וקלי דעת כמותו... אכן איש אחר מראשי הישיבה חשב שטרם כל עלינו לשאול אותו מה ראה על ככה, והסביר לו הבחור שעשה זאת בכדי שידברו וילעגו עליו, וישכחו מה'עליה' של הבחור הביישן... ומני אז ואילך נפתחו לו מעיינות החכמה, ועלה ועולה ומתעלה בסייעתא דשמיא עצומה.

עוד מעשה אספר נא במה שנתפרסם עתה ושמעתיו מעידי ראייה, בחצר הק' באבוב אירע מעשה נורא בי"ב ניסן תשפ"ב, כאשר מאן דהו בייש נוראות את הגבאי רבי חיים גאלדפינגער, והלה שתק ולא השיב למחרפיו דבר, באותה שעה שהה בביהמ"ד אברך שהמתין זה כמה שנים לזש"ק, וכמה מידידיו דחפוהו לפני רבי חיים הנ"ל למען יברכו בזכות אותם בזינות והשתיקה שבאה אחריהן, וכן עשה, ואכן, כח השתיקה נשאה פירות מתוקין, ועתה נולד לו בן זכר למזל"ט כשאת השלום זכר ערך בשב"ק בשלח בשנה זו.

וכבר איתא מהרה"ק ה'אור פני משה' זי"ע (פרשת יתרו) על הפסוק 'ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלוקים' (שמות כ יח), כי הערפל הוא אותיות 'ערל פה' שבזכות השמירה על הפה, על הלשון, ובשכר שתיקה זוכה להשראת השכינה - אשר שם האלוקים.

כז. ולהדיא אמרו חז"ל (ב"מ ל:): 'אמר רבי יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפניו משורת הדין'...

כח. ומדבריהם שמענו, שסגולת שבת זו להינצל מכל פגע ומחלה, ונכללים בו רפואות וישועות ברוחניות ובגשמיות, שהרי כאשר האדם מתייסר ביסורים רח"ל גוו נכפף, וכשהוא ניצל מהם נזקף ראשו והולך קוממיות, ועל כן בכלל 'זקיפת הראש' הוא שנושעים בשבת זו בכל משאלות לבם לטובה.

באמת אמרו, כל שבת ושבת יש בה 'סגולה' זו של 'זקיפת הראש', וכמו שדרש הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם פרשת כי תשא) בפסוק (שמות ל יב) 'כי תשא את ראש בני ישראל', שכאשר תגביה את תיבת 'ראש' כלומר שתקח את האותיות הבאות לאחר אותיות ראש יעלה בידך תיבת 'שבת' (אחר ר' - ש', אחר א' - ב' ואחר ש' - ת'), כי השבת זוקפת ומרוממת ראשם של בני ישראל, אכן מעלה יתירה בשב"ק זו לזכות לזקיפת הראש למעלה למעלה... ומעתה החכם עיניו בראשו לנצל שב"ק דנא כדבעי, ועל כגון דא רימזו ב'נתיבי ישורון' (כי תשא) בלשון המשנה (אבות א יג) 'ודאשתמש בתגא חלף', כי האותיות 'תגא' הם האותיות שאחר תיבת 'שבת' (ת' אחר ש', ג' אחר ב', וא' אחר ת'), והמתין ליום שאחר השבת, כבר 'חלף' ואיבד הכל...

כט. הרה"ק מרוז"ן זי"ע היה אומר, שבארבע פרשיות יכול כל יהודי להידבק בשכינה, וכל פרשה מהם היא כנגד אות אחת משם הוי"ה ב"ה, והמשכיל ינצל את הטהרה והקדושה הנשפעת בימים אלו כדי להתדבק בו יתברך, וכמו שמבקשים (יוצרות לתפילת מוסף) 'אור פניך עלינו אדון נשא'.

כיו"ב אמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, 'איך ווארט שוין געהרין עס זאל קומין דיא ד' פרשיות, איך זאל מיך זעהן מיט דעם אייברשטיין, פירוש שהוא עומד ומצפה לשבתות שקוראים בהן ארבע הפרשיות כי אז נפגשים עם הקב"ה כביכול (אמרי פנחס שער ד רכה).

שקלים יש לנו סייעתא מיוחדת לזה שהרי משה עומד וזוקף ראשן של ישראל, וממילא יש בידנו להגביה עוף מעל כל הארציות ומעשה בהמה - לעמוד בקומה זקופה לפני ה' אלוקינו כמלאכי השרת לא.

מטבע של אש - העיקר אש ההתלהבות והתשוקה בלב

בפרשתן (כא יד), 'וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות'. וכתב הרה"ק מקאז'ניץ זי"ע (עבודת ישראל ד"ה וכו') לפרש בדרך הרמז, שהנה כתב בסידור האר"י כי הרמ"ק קיבל מפי אליהו זכור לטוב סגולה לבטל מחשבות זרות הנפלות על האדם לומר את הפסוק (ויקרא ו) 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה', ועל פי זה מפרש לשון הפסוק, וכי יזיד איש - הוא היצר הרע, על רעהו - היצר הטוב שהם שוכנים יחד בקרב האדם להרגו בערמה - 'במחשבת ערמימות וכוזבת', שמכנים בו מחשבות רעות ואסורות שעל ידיהם יוכל להרגו ולהפילו לשאול תחתית, עצתו היא, מעם מזבחי - שיאמר את הפסוק אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, ובכך תקחנו את היצר הרע למות ויעבור רוח המומאה מן הארץ לב.

אמנם, כדי לזכות לזקיפת ראש' על האדם לפתוח פתח, להשתוקק לצאת מהרפש והטיש שהוא שקוע בו, וכמו שאמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שבשבת זו צריך האדם להמשך כל גופו (כלומר נשיותו הבהמיות) אחר הראש, כי אם אברי גופו לא יעלו עם הראש יישאר ח"ו בתלוי ראש'.

מהותה של 'זקיפת הראש' ביאר ה'אור החיים' הקדוש (על 'כי תשא את ראש'), וז"ל, כי החוטא גורם בחטאו כפיפת ראשו, כי בחינת הרע מהותה היא אל ארץ תביט כי שפלה היא, ובחינת הקדושה היא נשיאת ראש והרמת המהות והאיכות, עכל"ק, והרי שיש סייעתא דשמיא בשבת זו לסור מבחי' הרע ולהידבק בבחי' הקדושה. ויבואר ביותר עפ"י דברי חז"ל (חגיגה טו.) 'ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלשה כמלאכי השרת שלשה כבהמה', ומן הדברים שהאדם דומה למלאך הוא מה שהולך בקומה זקופה כמלאכי השרת, ואילו הבהמות הולכות עם ראשן כלפי מטה, והיינו טעמא, כי היא עסוקה לחפש ולחזר תמיד אחר הארציות, וזו עבודת האדם להתנבר על יצרו, להעמיד עצמו לילך בקומה זקופה שיהיו עיניו נשואות כלפי מעלה, ובשבת

מעשה בחסיד אחד ושמו רבי מאיר כהנא ז"ל מעיר 'דראגמירעשט' שהגיע עם אחיו רבי זאנוויל ז"ל להסתופף בפעם הראשונה בצל רבו ה'אמרי יוסף' בשבת שקלים שנת תרמ"ג, הני תרי אחי בעלי יסורים גדולים היו, כי רבי מאיר היה חשוך בנים ל"ע וב"ב היתה חולנית, ואחיו רבי זאנוויל הוליד בנים חולים וחלשים רח"ל. בערב שב"ק נכנס החסיד רבי מאיר אל הקודש וביקש להיוושע בדבר ישועה ורחמים, נענה ה'אמרי יוסף' שיתן לו פדיון של מאה זהובים, ר"מ נתן את הסכום והרבי הבטיחו בישועה שלימה. ואילו אחיו לא הספיק להיכנס קודם כניסת השבת. בליל שב"ק העמידו יין ב'טיש' כמנהג, ובהגיע תורו של רבי זאנוויל ברכו ה'אמרי יוסף' שבניו יזכו לרפואה שלימה, והסביר ואמר, שבשבת שקלים נענים כל התפילות, שהרי מ'מחצית השקל' קנו את 'קרבות התמיד', והרי אמרו (ברכות כו:) 'תפילות כנגד תמידין תקנום', אם כן, בשבת זו שמכנינים ומכשירים את ה'תמידין', לכל השנה אף התפילות שהם 'כנגד התמידין' יתקבלו לרצון, ואפשר לבקש עליהם שיתקבלו לרצון, למותר לציין ששני האחים נושעו במשאלותיהם לטובה ולברכה (הובא בספר פאר יוסף עמוד כה).

ל. עוד אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע לרמז בפרשת שקלים, כי 'שקל' בלשון הגמ' הוא לקח ונטל, וכלומר שהזמן מסוגל 'לקחת' את עצמו בשתי ידיים... (הובא בליקוטי יהודה).

לא. וידועים דברי הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע, אזהבים אנו את הסוסים (כלומר, את הנלמד מהם) שבהילוכם במקום מדרון - ירידה ונפילה, הם מהלכים כשראשם כלפי מעלה... כלומר אינם נותנים לעצמם ליפול ולהתייאש, אלא ראשם למעלה לשוב ולהתעלות.

לב. וביאר בזה הרה"ק רבי יענק'לה מפשעווארסק זי"ע (אמרי יעקב) על פי מה ששמע מחותנו הרה"ק רבי איציק'ל זי"ע, שהרה"ק ר' יוסף זאב מקשאנוב הגיע פעם אל זקנו הרה"ק מצאנו זי"ע, ובהיותו עומד עדיין בחדר החיצון אמר להעומדים שם ד"ת ששמע מחותנו (הרה"ק ר' מנחם מענדל מגלאנוב זי"ע) וכאשר יצא ה'דברי חיים' לחדר החיצון קרא לו ושאלו מה הוא מדבר, השיב שאומר דברי תורה בשם חותנו, אמר לו הרה"ק מצאנו זי"ע 'הערט'ס וואס איז תורה, אש - א פייער, תמיד - שטענדיג, תוקד - זאל פלאקערן, על המזבח - אויפן הארץ, לא תכבה - ס'זאל

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

והלא כדי להבין את משקל המחצית השקל היה יכול להבין גם ממטבע של מתכת, ותירץ שבודאי לא הראה לו מדת מטבע גרידא אלא הראהו שתהא נתינת המטבע מתוך התלהבות אש קודש'ד עב"ד.

לפי זה נאמר, כי אין כוונתם ב'מטבע של אש' למעות גשמיים, כי בודאי אין מקומן תחת כסא הכבוד, אלא ל'אש' ההשתוקקות והתלהבות שנצרכים בני ישראל בעבודתם, 'אש' זו אכן גנוזה תחת כסא הכבוד, וברוב חביבותן מתענג ומשתעשע הקב"ה בהן כביכול.

וביותר אפשר לבאר, שמטעם זה ציוונו הבורא לתת רק מחצית השקל ולא שקל שלם'ה, להורות

אמרו חז"ל (במדב"ר פרשה יב, ג; הובא ברש"י רי"פ כי תשא) 'זה יתנו, אמר רבי מאיר, נטל הקב"ה כמין מטבע של אש'ג מתחת כסא הכבוד (ומשקלה מחצית השקל), והראה לו למשה כזה יתנו, והוא פלא, וכי יש מטבעות גשמיים מתחת כסא הכבוד, והרי שם הוא משכן נשמות ישראל אשר הם חצובות מתחת כסא הכבוד, ומה ענין מטבעות זהב למקום גבוה כזה.

אלא יבואר הענין על פי מה שסיפר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שפעם איקלע ל'ארץ אשכנז' ונכנס לבית הכנסת, שמע שם את החכם דורש לפני הקהל ומקשה, מדוע הראה הקב"ה למשה 'מטבע של אש',

נישט פארלאשן ווערן, און אפילו ווען מ'גייט אוועק חלילה פין א הארבע עבירה' עכלה"ק. (הקשב מה היא 'תורה', אש תמיד תבער במזבח שלב, ולא תכבה אפילו אם נכשל בעבירה חמורה), והיינו שהדרך לנצח את היצר היא כשעומד במלחמה מתוך סערת אש בהתלהבות דקדושה. וזהו מה שאמר הרמ"ק כי אמירת פסוק זה מועילה לדחות מחשבות רעות, שאין זה רק 'סגולה' בעלמא, אלא נכלל כאן הדרך לנצח את היצר, כי שלהבת הקודש אשר תוקד בלבבו היא השורפת כל רע.

לג. ובזה פירשו הא דאמרו חז"ל (והובא ברש"י פר' שקלים) גבי מחצית השקל שבא לכפרה אחר חטא העגל והראהו הקב"ה 'כזה יתנו' - מטבע של אש, שהרי ב'מתן תורה' פסקה זוהמתן, ובחטא העגל חזר להם היצר הרע (זוה"ק בראשית נב; ועוד), החלו בני ישראל מתפחדים, מה יעלה בגורלם מעתה, לזה הראה להם 'כזה יתנו' כשתלכו עם מטבע של אש - באומץ חוזק וגבורה, אין לכם ממה לחשוש, כי היצר וכל חיילותיו נסים ומתפחדים מהבא כנגדם בחזקה וגבורה.

בענין זה סיפר הגה"ח ר' מענדל פוטערפאס זצ"ל, שפעם נשלחה קבוצה מחיילי הצאר (ניקולאי) להילחם באויב, וכך הייתה דרכם, ביום היו נוסעים במסעם ונלחמים בכל כוחם, ובלילה היו שותים לשכרה כדרכם של גויי הארצות עד שנפלו ארצה בשינה מתוך שכרותם, בבוקר היו קמים וממשיכים במלחמתם, וחוזר חלילה. פ"א שתה אחד הגויים מבני בניו של לוט יתר על המידה באופן נורא, כשהשכימו חבריו להמשיך בדרכם, היה הלה עדיין שקוע היטב היטב בתרדמת שכרותו ולא הצליחו חבריו לעוררו, הללו שאצה להם הדרך הניחוהו לנפשו והמשיכו בדרכם, וכך ישן לו החייל עד הלילה הבא לאחריו, משקם החייל מצא את עצמו בודד במקום חשוך, ובקושי הבין היכן הוא ומה מעשיו כאן. מה עשה, אותו הלילה ליל שבת היה, ע"כ נכנס לאחד מבתי היהודים ומצא קדירת הטשולנט שהוטמנה מבעוד יום כשהיא רותחת ומבעבעת, עלה הריח באפו, מילא בכליו הניחם על גבי סוסו והחל ממשיך בדרכו, הסוס שנכווה בגבו מבעבוע הטשולנט החל 'לנוס' ולברוח כל עוד נפשו באפו במהירות עצומה, ובתוך שעה השיג את בני קבוצתו, ועדיין רתח הטשולנט ע"ג, לכן לא הסכים הסוס לעצור, המשיך במרוצתו הטרופה עדי הגיעו לגבול האויב. והנה, מרחוק הבחינו חיילי האויב שמתקרב אליהם סוס דוהר ברדיפה טרופה - באומץ וחוזק - בכח על טבעי, מכיוון שכן, נבהלו מפניו עד עמקי נשמתם, ונסו על נפשם בחשבם מי יודע אלו מוקשים וכלי זין יש לו על גביו, ובזה תמה המלחמה ללא כל הרוגים...

כיו"ב לגבי היצר, אם יראך היצר שאתה בא כנגדו באומץ ללא חת ומורא ימלא רעד ופחד מחשש איזה 'כלי משחית' הנך טומן בבגדך להוציא בבוא עת כנגדו, ויניחך לנפשך.

לד. לימים חזר ה'חידושי הרי"ם' על דבריו אלו לפני רבו הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע, והשתומם איך בא לאותו דרשן ממדינת אשכנז לומר תורת אמת כזו, השיבו רבו 'שבמקומם מחשיבים ומהדרים מאד במצות הכנסת אורחים, לכן זכה לחדש תורה זו'.

לה. יש שביארו כע"ז, דלכן ציווה הקב"ה להביא מחצית השקל דייקא ולא שקל שלם, להורות לנו שאין רצונו של המקום ב"ה דווקא בשקל שלם ובשלמות, אלא אפילו רק ב'מחצית', שאם עשה ככל יכולתו חשוב בעיני

ישראל, שמוזה היו כל הקרבנות, וזה הנדיבות יש גם עתה, ואפשר יותר - ע"י שמשותקין לנדב להשי"ת כבראשונה, ועי"ז זוכים לכפרה על כל עוונותינו, וכמבואר בירושלמי (שקלים פ"ב ה"ג) 'כל העובר על הפקודים (אלו המצוות, שהן פיקודי ה' ישרים) - שחטאו בעגל' לח'.

ענין נפלא כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות ח"א קיט): בדברי הגמרא (מגילה יג:) 'גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל עמד והקדים שקליהם לשקליו' ובתוס' איתא (שם טו. ד"ה ודחי) שהמן נתן כל פדיונם, וקשה הרי הם לא נתנו כ'פדיון' אלא 'מאת הככר' כדכתיב (שמות לח כה) 'וכסף פקודי העדה מאת הככר', ואילו הוא נתן 'עשרת אלפים ככר כסף' ונמצא שנתן פי מאה מפדיונם. ומבאר החתם סופר, דהא אמרו חז"ל (ברכות ז.) טובה מרדות אחת בלבד של אדם יותר ממאה מלקויות (וברש"י 'מרדות אחת' לשון רדוי והכנעה שאדם שם על לבו מאליו), והנה אחר החורבן עיקר 'פרשת שקלים' לשום לב היאך אבדנו כל טוב ולא זכינו לשקול מחצית השקל בבית המקדש. ו'מרדות' זו, כלומר, הרצון והתשוקה לתת מחצית השקל אף כהיום הזה היא עומדת לנו יותר ממאה פעמים ככה, נמצא שבזמן הבית אכן עלה החשבון ל'מאת ככר' אבל כהיום עולה החשבון פי

לנו שאין הקב"ה זקוק לשקלנו כלל, אלא שנעורר את לבנו להשתוקק לחפזין להתקרב אליו יתב"ש, דרחמנא לבא בעי, ואילו אמרה תורה להביא דבר גדול היה נראה שהחשיבות היא מצד עצם המטבע שנתן. לכן אמרו שנביא דבר קטן בלבד, להורות שעיקר נחת רוח שיש להקב"ה הוא מהרצון של בשר ודם לתת ולתרום משלו, ומשום הכי גם מתנה מועטת מתקבלת אצל הקב"ה לרצון, כי לא 'המתנה' מתקבלת אלא רצון הלב^ל.

נמצאנו למדין, שלא תרומת מחצית השקל עיקר, אלא מה שבשר ודם מלחיב את לבבו כאש להבה ומקריב את רתיחת דמו לעבודתו יתב"ש^ל, ולפי"ז אין בין מצות שקלים בזמן שביהמ"ק היה קיים לזמן הזה שבעוה"ר אין לנו בית המקדש, שהרי עדיין יש בידינו להשתוקק לתת את השקלים, ולפי האמור הרי זה עיקר ושורשה של מצווה זו.

ולא עוד, אלא דכיון שבזמן הזה אין לנו את השקלים בפועל ואי אפשר לנו אלא 'להשתוקק' - מתי יבואו לידינו ונקיימנה, השתוקקות זו חשובה יותר מאשר קיום המצווה בזמן שביהמ"ק היה קיים, וכך מפורש ב'שפת אמת' (שקלים תרל"ג) 'נראה, כי הנדיבות מתקבל כמו אז, כי כל הקרבנות נתקבלו לרצון רק ע"י כח הנדיבות של

המקום כמי שהגיע לרום המעלה. כי אם יפתח פתח כפתחו של מחט, כפי מה שבכוחו של בשר ודם לעשות, הקב"ה יעזרהו להשלים, לקל גומר עלי.

וכך פירשו בשם הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע את הפסוק בפרשת שקלים (ל יב-יג) 'ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם וגו', זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש, דלכאורה יש מקום לשאול מדוע מזקיין ל'בשר ודם' שיביא כופר נפש על חטאיו, והרי בידו לטעון טענת 'אנוס הייתי', כי יצירתו מן האדמה, ומחמת טבעו החומרי נמשך אל הרע, להכי אמרה תורה 'כופר נפשו לה' - מחצית השקל בשקל הקודש, הרי מחצית - זו התחלת העבודה אין מונע בעדך מלעשות, ועל מניעתו ממחצית זו יביא 'כופר נפש'.

לו. והיינו דכתיב (לעיל כד יז) 'ומראה כבוד ה' כאשר אוכלת בראש ההר', וכפירושו של ה'קדושת לוי' שכאשר האדם רוצה לדעת אם הוא מקושר עם 'כבוד ה'', יבדוק את מדת התלהבותו בדבר מצוה ובעבודת הקודש, כי זה יוכיח על זה, והיינו דקאמרי תורה 'ומראה כבוד ה'', הסימן כמה הוא מקושר לכבוד ה' - 'כאש אוכלת בראש ההר', כגודל התלהבותו בעבודת הבורא.

לז. דבר נורא אמרו, כי פעמיים מצינו 'השלכת זהב לאור', פעם אחת (בפר' תרומה, רש"י כה לא) כאשר נתקשה משה בעשיית המנורה ואמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, ולהבדיל אא"ה בין הקודש ל... כשהשליך אהרן את הזהב באש 'ויצא העגל הזה' (לב כד), ללמדנו שהכל הולך אחר כוונת הלב, שאם משתוקק האדם ב'מטבע של אש' אל הקב"ה אזי יוצא מנורה ואם ח"ו משתוקק ל... אכן יצא 'העגל' הזה...

לח. וכבר איתא בזוה"ק (זו"ח רות) בהאי לישנא קדישא 'ורעותא דבר נש חשיב קמיה מפל קרבנין ועלון דכל עלמא. פיון דבר נש שוי רעותיה בתשובה, לית תרעא בכל אינון רקיעין, דלא פתח לגביה' - ורצון בן אדם חשיב לפניו יותר מכל קרבנות ועולות של כל העולם, כיון שבן אדם מעורר רצונו בתשובה אין שער בכל הרקיעים שלא נפתח אליו.

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

ויובן נמי במה נתקשה משה להבין משקל השקל, כי לא הבין משה איך יתכן שעל ידי מטבע גשמי יזכה האדם לכופר נפש, לזאת הראה לו הקב"ה מטבע של אש, ללמדנו שאין החשיבות במטבע כלל ועיקר, שהרי 'לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבקות' (חגי ב ח), ורק חפץ ה' באש ההתלהבות לבם של בני ישראל בעת הנתינה, ככתוב (משלי כג כו) 'תנה בני לבך לי', ובוה שפיר יתכפר לו.

אור פניך עלינו אדון נשא ושקל אשר בבית נכון ונישא, ברכנו בשלום א-ל רם ונישא.

מאה שהוא 'עשרת אלפים' כבר כסף, כי כשתכפיל מאה פעמים מאת כבר יעלה בידך 'עשרת אלפים', (והרי בימי המן היה חרב הבית, ולא נתנו השקלים רק קראו בתורה 'פרשת שקלים', וקריאתם בתורה, וכן קריאתנו כהיום הזה עולה לעשרת אלפים). ובוה יובנו דברי התוס' שעשרת אלפים של המן עולה כחשבון השקלים של בני ישראל - ואינו מדבר נגד השקלים הניתנים בפועל, אלא כנגד השקלים ה'ניתנים' כביכול - ע"י שימת לב והשתוקקות של בני ישראל. ועליהם אמרו 'הקדים הקב"ה שקליהם לשקליו' - להצילם מבליון וחרץ בגזירת המן ואחשוורוש, אף שאינם 'שקליהם' בפועל ידם, אלא בהשתוקקות שבלב.

